

Grounded Theory

Ritva Koskennurmi-Sivonen

Aiheesta on tätä paperia perusteellisempi esitys osoitteessa <http://www.helsinki.fi/~rkosken/gt>

Grounded Theory (GT) on

- 1) **tutkimusstrategia**, joka edellyttää sitoutumista tietynlaiseen etenemiseen;
- 2) **tutkimusmenetelmä**, aineiston analysointimenetelmä, jota käytetään varsinkin laadullisten tutkimusten osana. Tässä jälkimmäisessä merkityksessä GT tarkoittaa melkein samaa kuin laadullisen aineiston analysointi yleensä. Onko GT:llä mitään erityisominaisuutta mihin tahansa laadulliseen analyysiin verrattuna, selviää tuonnempana.

Alkuperäiset kehittäjät ovat Barney Glaser ja Anselm Strauss, jotka edustavat yhdysvaltalaisia, ns. Chicagon koulukunnan sosiologiaa. (Vrt. Herbert Mead, G. H. Blumer. Alan klassikkoja tulee vastaan ainakin pukeutumisen tutkimuksessa.) He julkaisivat yhdessä 1967 teoksen *The Discovery of Grounded Theory* (Chicago: Aldine). Sen jälkeen Glaser julkaisi klassikon *Theoretical Sensitivity* (1978, Mill Valley, CA: Sociology Press.)

Alkusysäys menetelmälle oli reaktio sellaista tutkimusta vastaan, jossa tutkimusongelmat johdetaan teoriasta. Tutkimuksessa ei silloin – ainakaan ensisijaisesti – synny uusia käsitteitä eikä uusia teorioita. Asioita pyritään lähinnä todentamaan, mutta sitä, mistä vaadittavat teoriat ovat alunperin syntyneet, ei oikeastaan problematisoida lainkaan. Grounded Theoryn alku merkitsi siis harkittua paradigman muutosta tutkimuksessa.

Alkuperäinen Barney Glaserin ja Anselm Straussin määritelmä (1967) kuului: ”Grounded Theory is a general method of comparative analysis.”

Kun G ja S sanoivat, että GT on vertaileva menetelmä, he tarkoittivat, että tutkija vertailee aineistonsa jokaista osasta toiseen miettien, mitä käsitteellistä hyvää siitä saa irti ja kuuluuko seuraava asia saman käsitteen alle kuin aiemmin analysoidut vai ei. Tätä vertaamista ei pidä sotkea vertailututkimukseen, jossa kokonaisia aineistoja vertaillaan keskenään.

Kummaltakin tekijältä tuli samassa hengessä useita tutkimuksia yhdessä ja erikseen, kunnes Anselm Strauss julkaisi 1990 oppilaansa Juliet Corbinin kanssa teoksen *Basics of Qualitative Research*. Tämä teos aiheutti Straussille ja Glaserille täydellisen välirikon. Tai ehkä siinä vain kulminoitui jotain jo aiemmin kytenyttä. Glaser kirjoitti 1992 kipakan ”vastineen” *Basics of Grounded Theory Analysis: Emergency vs. Forcing*. (Ohut 129-sivuinen kirjanen maksoi 1990-luvun puolivälissä 450 mk!) Siinä on perusteltua ja selväjäristä tekstiä, jonka väitteisiin on helppo yhtyä, mutta teos on katkeruuden maustama.

Nyttemmin Anselm Strauss on kuollut, ja Barney Glaser esiintyy silloin tällöin maailmalla. Hän julkaisi 2001 teoksen *The Grounded Theory Perspective: Conceptualization Contrasted with Description*, johon on tullut myös jatko-osa *The Grounded Theory Perspective II: Description's Remodeling of Grounded Theory*.

Nimessä ’grounded’ on ikään kuin lyhenne siitä ajatuksesta, että teoria on aineistolla perusteltu. ’Theory’ tietenkin tarkoittaa teoriaa, mutta siitä ei pidä päätellä, että kaikki mitä menetelmällä tuotetaan, ilman muuta täyttäisi teorian kriteerit ainakaan ankarassa tieteenfilosofisessa mielessä. Teoria-sanaa käytetään moninaisilla tavoilla. Jos seurataan Barney Glaserin linjaa, joka nimenomaan vastustaa kaikenlaista todentamista, voisi sanoa, että analyysin tuloksena on malli, joka saattaa saavuttaa teorian statuksen, jos se saa vahvistusta myöhemmissä tutkimuksissa.

Opinnäytetyön tekijöiden käytössä GT on ollut lähinnä laadullisen aineiston analysoinnin johtolanka. Jos analyysin tulokset jäsenetään hyvin, pienenkin tutkimuksen tuloksena voi olla käsitteellinen malli tutkitusta ilmiöstä.

Tavallisimmin Grounded Theory -nimi on suomennettu 'aineistopohjainen teoria' tai sitten vain puhutaan suomeksikin Grounded Theorysta.

Hyvä tietää ennen työhön ryhtymistä

GT sopii sellaisiin tutkimuskohteisiin, joista ei vielä ole olemassa teoreettista ja jäsentynyttä tietoa mutta josta sellaista tarvitaan esim. ammatillisen päätöksenteon tueksi tai perustutkimukseksi. Alunperin menetelmä kehittyi ihmisiä tutkivan sosiologian piirissä, mutta sitä on sovellettu mitä erilaisimpiin kohteisiin. Käsitteellistämisen etenemistapa ei aseta rajoituksia sille, mitä tutkimuskohde tai aineisto ontologisilta ominaisuuksiltaan on.

Tutkimusaineisto voi olla missä muodossa tahansa. Menetelmää on käytetty tavallisimmin kvalitatiivisten aineistojen analysointiin, mutta mikään ei estä käyttämästä myös kvantitatiivisia aineistoja. Aineistosta täytyy joka tapauksessa voida tehdä käsitteellistäviä tulkintoja, ei esim. tilastollisia. Tilastollisissa tulkinnoissa ei sinänsä ole mitään vikaa, mutta GT:n idea on paljastaa käsitteellisiä suhteita eikä määrällisiä kuvauksia tai todennäköisyyksiä.

Teoreettinen kirjoittaminen vaatii syvällisempää tulkintaa ja korkeampaa käsitteellistämistä kuin kuvaus. Datan analyysi ja tulkintaprosessi onkin olennaisesti juuri käsitteellistämistä ja suhteiden luomista (paljastamista) käsitteiden välillä. Vaikka GT:ssa varoitetaan pelkästä ilmiön kuvaamisesta (vs. käsitteellistäminen), on kuitenkin hyvä tietää ja muistaa, että kuvaamistakin on erilaista. Tiheä kuvaus (thick description) tarkoittaa nimenomaan teoreettisesti valveutunutta kuvausta ilmiöstä, joka itse asiassa on yksi tapa käsitteellistää (Geertz 1973).

Tutkimusongelman lähtökohta

- joku ehdottaa – esim. liittyminen johonkin tutkimushankkeeseen
- kirjallisuus
- henkilökohtainen tai ammatillinen kokemus.

Ongelmanasettelun ehdot

- joustavuus ja vapaus
- alussa väljästi määritelty, tarkentuu tutkimuksen kuluessa
- mieluummin teemat kuin tarkat kysymykset.

Teoreettinen herkkyys

- teoria- ja dokumenttikirjallisuus
- ammatillinen kokemus
- henkilökohtainen kokemus
- analyysiprosessi

herkistävät sille, mistä ilmiössä on kysymys.

Teoreettinen herkkyys auttaa tutkijaa käyttämään henkilökohtaista ja ammatillista kokemusta sekä kirjallisuutta luovasti. Teoreettinen herkkyys on kykyä nähdä se, mikä on tärkeää aineistossa ja tulkita se oikein = antaa sille merkitys, niin että ilmiöstä syntyy ymmärrys. Hyvä teoria [tieteellinen tutkimus] syntyy luovuuden ja työelämässä ja opiskelussa saatujen taitojen vuorovaikutuksesta. Herkistävä käsite (sensitizing concept) on sellainen tutkimuskirjallisuudesta saatu käsite, joka auttaa lukemaan aineistoa teoreettisesti = näkemään yksittäisessäkin tapauksessa jotain käsitteellistä/teoreettista, ts. itseään yleisempää.

Prosessin aikana oppii

- tekemään kysymyksiä aineistosta
- tekemään vertailuja
- tekemään hypoteeseja

- kehittämään miniteorioita käsitteistä ja niiden välisistä suhteista
- Tieteellisen luovuuden kontrolli
- ajoittain askel taakse päin ja tarkistus: Sopiiko tämä idea yhteen todellisuuden kanssa?
- skeptinen asenne: tulokset ovat väliaikaisia ja tarkistettavia
- aineiston keruun ja analysoinnin vuorottelu, vinoumien havaitseminen.

Kirjallisuuden käyttö

- kirjallisuus voi stimuloida teoreettista herkkyyttä
- kirjallisuudesta voi saada hyödyllisiä käsitteitä (vs. aineistopohjaiset käsitteet, molempia voi käyttää)
- antaa toisen käden tietoja ilmiöstä
- ohjaa aineiston täydentämiseen (theoretical sampling)
- täydentää validointia.

Analyysin tekeminen

Avoim koodaus

= ensimmäisen vaiheen käsitteellistäminen

(Oletetaan nyt, että tulkitsija lukee tekstiksi kirjoitettua aineistoa, mikä on ehkä yleisintä.)

- Datasta tulee esiin seikka, joka tulkitaan ja sille annetaan käsitteellinen nimi = ilmaus, joka kuvaa esiin tullutta asiaa yleisemmällä tasolla.
- Jos datasta tulee esiin samantapainen asia eri tavoin ilmaistuna, se voidaan koodata samaan kategoriaan, samaan käsitteeseen kuuluvaksi.
- Kategorioille siis annetaan käsitteellinen nimi, joka voi tulla tutkimuskirjallisuudesta, muusta ammattiasiantuntemuksesta tai se voi olla aineistopohjainen eli in vivo -nimitys.

Tämä avoimen koodauksen selitys on yksinkertaistus. Esim. Straussin ja Corbinin teoksessa asia on selitetty paljon pitemmin ja monimutkaisemmin. Asiaan ensimmäistä kertaa tutustuvaa ei myöskään lohduta se, että eri teoksissa, joissa muut selittävät Grounded Theorya, asiasta esiintyy terminologian käytön suhteen jonkin verran ristiriitaisiakin versioita. Tässäkin pätee se hyvä yleisohje, että valitsee sen linjan, joka itsestä tuntuu mielekkäältä ja omaan tutkimukseen sopivalta, ilmoittaa lähteet ja kertoo, miten niitä soveltaa, ja lopuksi on yksimielinen edes itsensä kanssa eli johdonmukainen oman tutkimuksensa alusta loppuun.

Dimensio

- Samaan kategoriaan kuuluvat käsitteet voivat ominaisuuksiensa (properties) puolesta asettua dimensiolle.
- Aina tällaista näin ei tapahdu. Jos esimerkiksi informantit ovat aivan yksimielisiä jostain asiasta, aineistosta saa kehitellyksi käsitteen kuvaamaan ilmiötä mutta ei saa esiin vaihtelua ilmiön sisällä. Ei siis asetu dimensiolle vaan kasaan.

Käsityötieteen tutkimuksista ehkä havainnollisimmin aineistosta löytyneet käsitteet ja niiden ominaisuudet on tuotu esiin Anna-Marja Ihatsun tutkimuksessa *Craft, art-craft or craft-design?: In pursuit of the British equivalent for the Finnish concept "käsityö"*.

Ihatsu on jatkanut saman menetelmän käyttöä myöhemmissäkin tutkimuksissaan, mutta tässä julkaistussa gradussa asia on minusta aloittelijan näkökulmasta erittäin havainnollinen.

Aksiaalinen koodaus (axial coding)

- Kuten Seale (1999) on huomauttanut, tässä ei ole kysymys koodauksesta samassa mielessä kuin avoimessa koodauksessa.
- Tässä vaiheessa luodaan yhteydet edellisessä vaiheessa saatujen käsitteiden/kategorioiden välille.
- Tutkija havaitsee samaan ilmiöalueeseen liittyvät yhteydet, syy-yhteydet, väliintulevat yhdistävät tekijät, jne.

- Keskeistä on huomata, mitkä ylemmän tason käsitteet luonnehtivat avoimessa koodauksessa luotuja käsitteitä.
  - Vaikka vaiheet tässä esityksessä ovat peräkkäin, käytännössä asiat tapahtuvat tutkijan mielessä ainakin osittain samanaikaisesti.
- Havainnollistava esimerkki 1.

Selektiivinen koodaus

- = ydinkategorian (core category) valinta (löytäminen) ja sen suhteuttaminen muihin kategorioihin
- suhteiden validointi
  - niiden kategorioiden kehittäminen, jotka näyttävät puutteellisilta.

Ydinkategoria = ilmiön keskeisin osa, johon muut kategoriat integroituvat.

Useissa eri yhteyksissä korostetaan sitä, että GT-tutkimusprosessissa pitäisi löytyä vain yksi ydinkategoria, joka kokoaa yhteen kaiken muun.

Visualisointi ei ole GT-tutkimuksen raportoinnille välttämätöntä, mutta se kyllä saattaa havainnollistaa sitä, miten tutkija ilmiön jäsentää. Tutkimusten visualisoinneista ei käy ilmi ainoastaan se, millaisesta ilmiöstä on kysymys. Se kertoo myös siitä, miten tutkija on tulkinut ydinkategorian olemuksen tai onko hän löytänyt sitä ollenkaan. Samoin visualisointi saattaa kertoa siitä, miten dimensionalisuus on tulkittu, tai siitä, että ilmiöstä ei ainakaan aineiston avulla ole dimensioita löydettävissä. Grounded Theory on sovellettu niin monilla tavoilla, että oikeaa mallia tuskin löytyy, lukuisia esimerkkejä sitäkin enemmän. Pääasiahan kuitenkin on, että menetelmä on auttanut paljastamaan jotain olennaista ilmiön luonteesta.

Havainnollistava esimerkki 2.

Teorian (mallin, tulkinnan) sitominen aineistoon (grounding)

- Verrataan teoriaa aineistoon.
- Tunnistetaan teoriaan sopimattomien tapaukset ja jäljitetään syyt.
- Täydennetään puutteellisia kategorioita.

Huom. Tässä tulee esiin laadullisen aineiston mainio ominaisuus ja tutkimuksen joustavan etenemisen mahdollisuus. Aukkoja voi täydentää eri vaiheissa, voi muuttaa suuntaa ja terävöittää analyysia. Tämä ei tarkoita sitä, että tutkija tekisi lopputuloksen mieleisekseen olemalla ”joustava”. Falskin tutkimuksen voi tehdä millä menetelmällä tahansa. Kysymys on siitä, että huomattuihin puutteisiin ei tarvitse jäädä jumiin, vaan niistä voi ottaa opikseen ja ryhtyä täsmentämään työtään valveutuneemmalla tavalla. Rehellinen tutkija pitää silti kaikki aineistossa olevat elementit mukana (ellei päättä rajata tutkimuskohdetta toisin), sillä keskeistä on se, että yksikin päinvastainen tapaus kumoaa käsitteellistykseen. Mitään ei tiputeta yli poikkeamana säännöstä. Numeerisessa aineistossa, joissa etsitään esim. yleisyyttä ja todennäköisyyttä, poikkeamia ei problematisoida samalla tavalla kuin tässä. Yleisyyden aste kerrotaan sitä varten kehitetyillä tunnusluvuilla. GT:ssa tutkijan asia on muuttaa kuvausta, jakaa syntymässä oleva kategoria uudelleen osiin tai muuttaa ilmiön käsitteellistä nimeämistä siten, että kaikki aineistossa olevat seikat tulevat mukaan.

Keskeisiä käsitteitä ja analysoijan työkaluja ovatkin:

Teoreettinen näyte (theoretical sampling)

- näyte, joka otetaan sen perusteella, mikä näyttää olevan relevanttia kehittyvän teorian kannalta.

Aineiston kylläntyminen (saturation)

- aineiston hankinta ei enää lisää tietoa = tuo mukaan uusia ominaisuuksia.